

râvisi İbn Zekvân'dan tahsil eden Ahmed b. Yûsuf et-Tağlebî ile İdrîs b. Abdülkerîm el-Haddâd ve küçük Kisâî diye bilinen Muhammed b. Yahyâ el-Kisâî'den de bu ilimde faydalandı. Ebû Kılâbe er-Rekâşî, Muhammed b. İsmâil et-Tirmizî ve Abdullah b. Ahmed b. Hanbel gibi âlimlerden hadis dinleyen Hâkânî başta kıraat olmak üzere tecvid, hadis, Arap dili ve edebiyatı alanlarında kendini yetiştirdi. Muâviye b. Ebû Süfyân'a olan sevgisini dile getiren şiirler yazdığı nakledilmektedir. *el-Şaşıdetü'r-râ'iyye* adlı eseri aynı zamanda onun şairliğini ve edebiyat alanındaki kabiliyetini göstermektedir.

Ebû Bekir Ahmed b. Nasr eş-Şezâî ve Muhammed b. Ahmed eş-Şenebûzî gibi âlimlerin kıraat hocası olan Hâkânî'den Ebû Bekir el-Âcürri, Ebû Tâhir b. Ebû Hâşim ve Ebû Hafs b. Şâhin hadis rivayet etmiştir. Ailesinde mevcut geleneğin aksine Hâkânî ilim ve ibadet yolunu tercih ederek kendini tamamen Kur'an öğretimine, hadis rivayetine ve ibadete vermiştir. Kaynaklarda onun sünnete bağlı, dindar ve güvenilir bir kişiliğe sahip olduğu belirtilir. Hâkânî 11 Zilhicce 325'te (20 Ekim 937) Bağdat'ta vefat etti.

Eserleri. Hâkânî'nin bilinen eserleri şunlardır: 1. *el-Şaşıdetü'r-râ'iyye (el-Şaşıdetü'l-Hâkânîyye)*. Hâkânî'nin tecvide dair ilk eserin müellifi olarak tanınmasını sağlayan bu kaside elli bir beyitten ibarettir. Kıraat ilmiyle ilgili daha önceki dönemlere ait kaynaklarda tecvid konularına da yer verilmişti. Ancak bunlardan farklı olarak Hâkânî bu kaside ile tecvide dair meseleleri ayrı bir eser içinde toplamayı denemiştir. Tecvid ilminin bütün konularının yer almadığı eserde, Kur'an'ı doğru okutmayanların bir başkasına Kur'an okutamayacağı, kıraatin bu ilmin inceliklerini bilen âlimlerden alınmasının gerekli olduğu, mütevâtir kıraat imamlarının adları, Kur'an'ın "tertil" ile okunması, kıraat esnasında harflerin usulüne uygun bir şekilde çıkarılması, medler, izhar, ihfâ gibi uygulamalarla hemze, hâ ve râ harflerinin özellikleri, vakf ve ibtidâ, mîm ve nûn harflerinin okunuşlarından doğan özellikler, Kur'an'ı okuyan kişinin aynı zamanda onun emir ve yasaklarına uymasının icap ettiği gibi hususlar ele alınmıştır. Âlimler tarafından çok beğenilen ve beyitleri sonraki müellifler tarafından yer yer delil olarak gösterilen kasideyi Ebû Amr ed-Dânî *Şerhu Şaşıdetü'l-Hâkânî fi't-tecvîd* adıyla şerhetmiştir. Bu şerhin bir

nüshası Haydarâbâd'da (Muhammed Ghouse, I, 34), diğer bir nüshası da Meşhed'de (Brockelmann, I, 720) bulunmaktadır. İbn Hayr Hâkânî'nin bu kasidesini birkaç hocasından rivayet etmiştir (*Fehrese*, s. 72-73). Gânim Kaddûri Hamed'in neşrettiği eser (*Mecelletü Külliyyeti's-Şerî'a*, sy. 6 [Bağdat 1980], s. 365-377), Ali Hasan el-Bevvâb tarafından Ebû Amr ed-Dânî'nin şerhinden özetler verilerek açıklanmış şekilde yeniden yayımlanmıştır (bk. bibl.). Kasidenin bir nüshası Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi'nde mevcut olup (Ali Üsküdarlı, nr. 36, vr. 158-159) ayrıca *Şaşıde fi't-tecvîd*, *Şaşıde fi hüsni edâ'ül-Kur'ân* adlarıyla çeşitli kütüphanelerde nüshaları vardır (Brockelmann, I, 329-330; Sezgin, I, 14). 2. *el-Şaşıde fi'l-fukahâ*. On sekiz beyitten ibaret olduğu belirtilen kasidenin Berlin (nr. 7562, vr. 40-41; nr. 486, vr. 40) ve Zâhiriyye (Umumi, nr. 3782) kütüphanelerinde nüshaları bulunmaktadır (Sezgin, I, 15). 3. *el-Şaşıde fi's-sünne*. İbnü'l-Cezerî Hâkânî'nin bu eserinden bahsetmiş, onu *el-Şaşıdetü'r-râ'iyye*'siyle birlikte Ebû Hafs Ömer b. Hasan el-Merâgî'den okuduğunu bildirmiştir (*Ğâyetü'n-nihâye*, II, 321).

Kâtib Çelebi'nin *el-Şaşıdetü'r-râ'iyye fi 'ilmi'l-inşâ*' adıyla Hâkânî'ye nisbet ettiği eser (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1339) *el-Şaşıdetü'r-râ'iyye* olmalıdır. Onun ayrıca *el-Şaşıdetü'n-nûniyye fi't-tecvîd* adıyla zikrettiği eserin de (II, 1348) aynı kaside olması muhtemeldir.

BİBLİYOGRAFYA :

Merzûbânî, *Mu'cemû'l-şu'arâ* (nşr. F. Krenkow), Kahire 1354 → Beyrut 1402/1982, s. 380; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XIII, 59; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), II, 310; İbn Hayr, *Fehrese*, s. 72-74; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntaẓam* (Atâ), XIII, 372; İbnü'l-Esir, *el-Lübâb*, I, 412; Ali b. Muhammed es-Sehâvî, *Cemâlü'l-kurrâ ve kemâlü'l-iqrâ*' (nşr. Ali Hüseyin el-Bevvâb), Kahire 1408/1987, II, 546; Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ* (Altıkulaç), II, 554; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ*, XV, 94-95; a.mlf., *Tezkiyetü'l-huffâz*, III, 822; İbnü'l-Cezerî, *Ğâyetü'n-nihâye*, II, 320-321; *Keşfü'z-zunûn*, I, 354; II, 1337, 1339, 1348; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 307; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 329-330, 720; *Hediyetü'l-ârifin*, II, 478; Zirikî, *el-A'lâm*, VIII, 275; Kehhâle, *Mu'cemû'l-mü'ellifin*, XIII, 42; Sezgin, *GAS*, I, 14-15; Muhammed Ghouse, *The Sayeede Library-Hyderabad (A.F.) India A Catalogue of Arabic Manuscripts*, India 1968, I, 34; Ali Hasan el-Bevvâb, "el-Şaşıdetü'l-Hâkânîyye fi'l-kirâat ve hüsni'l-edâ", *el-Mevrid*, XVI/1, Bağdat 1987, s. 115-128.

ABDURRAHMAN ÇETİN

HÂKÂNÎ MEHMED BEY

(ö. 1015/1606)

Türk edebiyatında
türünün ilk ve önemli örneği olan
Hilye adlı eseriyile tanınan
divan şairi.

İstanbul'da ve Ayas Paşa ahfadından Mahmud adlı bir kişinin oğlu olduğu kaydedilmektedir. Kafzâde Fâizî (*Zübdetü'l-eş'âr*, vr. 143) ve Kâtib Çelebi (*Keşfü'z-zunûn*, I, 786) Hâkânî'yi Ayaspaşazâde künyesiyle anmakta, Kâtib Çelebi *Hilye*'sinden bahsederken onu Hâkânî Mehmed b. Abdülcelîl adıyla tanıtmaktadır. Riyâzî'nin tezkiresinin bazı nüshalarında Ayas Paşa'nın oğlu (*Riyâzü's-suarâ*, vr. 61^b), bazılarında da torunlarından olarak gösterilmektedir. Muallim Nâci onun Güzelce Rüstem Paşa'nın kızının oğlu ve Sadrazam Ayas Paşa'nın akrabası olduğunu yazar (*Osmanlı Şairleri*, s. 62). Mehmed Süreyyâ Bey'e göre Hâkânî Ayas Paşa'nın damadı, Güzelce Rüstem Paşa'nın kızının oğludur (*Sicill-i Osmânî*, II, 377). Hüseyin Ayvansarâyî, Edirnekapi Mihrimah Sultan Camii'nden bahsederken Güzelce Rüstem Paşa'nın kızının oğlu ve Sadrazam Ayas Paşa'nın akrabasından Hâkânî Mehmed Bey'in mektebin penceresi önünde medfun olduğunu söyler (*Hadikatü'l-cevâmi*, s. 24). Bu durumda Muallim Nâci ile Mehmed Süreyyâ'nın Hüseyin Ayvansarâyî'nin verdiği bilgiyi esas aldıkları anlaşılmaktadır.

Ali Emîrî Efendi, kendi kitapları arasında bulunan Hâkânî divanının (Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, Manzum, nr. 127) baş tarafına düştüğü bir kayıtta, "Gerek *Hadikatü'l-cevâmi*'de gerek Muallim Nâci Efendi'nin eserinde Hâkânî, Güzelce Rüstem Paşa'nın kerîmezâdesi olarak gösteriliyor ki müşârünileyh Ayas Paşa, Güzelce Rüstem Paşa'nın damadı olduğu bazı tevârîhte muharrer olduğu cihetle onların şu ifadesi de Hâkânî merhum Ayas Paşa merhumun mahdumu olduğunu ispat ediyor" demekle beraber bu kaydın hangi tarih kitaplarında bulunduğunu belirtmemiştir. Diğer taraftan *Sicill-i Osmânî*'de de Rüstem Paşa Ayas Paşa'nın damadı olarak gösterildiği halde (II, 377) Ali Emîrî Efendi muhtemelen bir dalgınlık sonucu Ayas Paşa'yı Rüstem Paşa'nın damadı göstermiştir. Kaynaklardaki bu farklı bilgilerden hare-

ketle Hâkânî'nin Vezîriâzam Ayas Paşa ile akraba olduğu, ancak bu akrabalığın derecesinin tam olarak tesbitinin şimdilik mümkün olmadığı söylenebilir.

Hâkânî'nin hayatı hakkındaki bilgiler de yeterli değildir. Beyânî'nin ifadesinden gençliğinde iyi bir tahsil gördüğü ve saray çevresinde yetiştiği anlaşılmaktadır. Sancak beyliği ve Dîvân-ı Hümâyun'da muhasebecilik yapmış olması bu bilgiyi doğrulamaktadır. Gençliğinde başından bir aşk macerası geçen Hâkânî daha sonra hacca gitmiş ve dönüşünde İstanbul'da ölmüştür. Riyâzî'nin nakline göre, "Yârân-ı safâ, cennet bahçeleri ne güzel köşelermiş" dedikten sonra vefat eden Hâkânî'nin ölümüne Kafzâde Fâizî, "Hâkânî Bey ukbâya göçtü" (1015/1606) mısraını tarih düşürmüştür. Mezarı Edirnekapi'da Mihrimah Sultan Camii hazîresindedir. Muallim Nâci mezarının başında 300 yıllık bir ağaç bulunduğunu, mezarın baş tarafındaki yuvarlak taşın üzerinde cuma ve pazartesi geceleri yakılan bir kandil asıldığını, yeşile boyanmış cephesinde de "Hüvelbâki Hille-i Hâkânî hasretler ruhiyçün el-Fâtîha" şeklinde bozuk bir ibarenin yazılı olduğunu bildirmektedir (*Osmanlı Şairleri*, s. 62). *Hadîkatü'l-cevâmî*'de mezar taşının yazısız olduğu ifade edildiğine göre (s. 24) bu ibare daha sonra yazılmış olmalıdır.

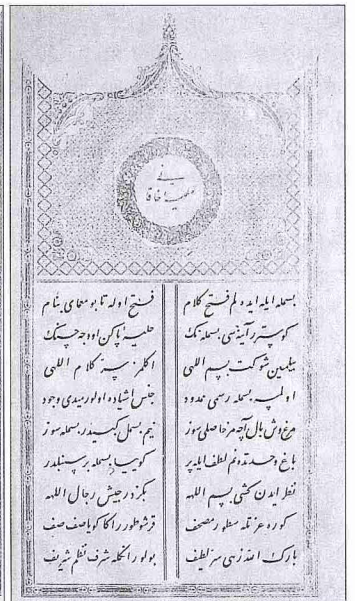
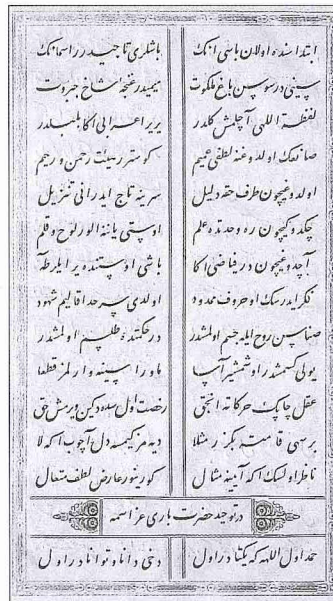
Yaşadığı dönemdeki diğer Dîvân-ı Hümâyün memurları gibi Edirnekapi Camii civarında ikamet eden Hâkânî, *Hilye*'sini tamamlayıp sadrazam Cigalazâde Sinan Paşa'ya takdim edince devlet büyükleri tarafından takdir görmüş ve kendisine nasıl bir mükâfat istediği sorulmuştur. Şair de artık yaşlandığını, Edirnekapi'dan Paşakapısı'na kadar güçlüğüyle yürüyebildiğini, bu sebeple bir binek hayvanıyla gidip gelmek istediğini bildirmişti. O dönemde Hâkânî rütbesindeki bir memurun resmî işe binek hayvanıyla gidip gelmesi yasak olduğundan kötü örnek olmasın diye isteği yerine getirilince, kendisine Bâbîali civarında bir ev verilmiştir (*Osmanlı Şairleri*, s. 63).

Eserlerinden Hâkânî'nin iyi derecede Arapça ve Farsça bildiği, divan edebiyatının inceliklerine vâkıf olduğu anlaşılmaktadır. Kaynaklarda eserlerindeki sadelik ve samimiyetin bunların edebî değerinden fazla olduğu belirtilir. Türkçe'yi kullanışı, anlatımındaki sadelik ve üslûbundaki açıklık ona çağdaşları arasında önemli bir yer kazandırmıştır. Lirik gazelleri-

nin dili oldukça sade, mesnevileri de yazıldıkları döneme göre açık ve pürüzsüz bir anlatıma sahiptir. Yazdıklarından kuvvetli bir Ehl-i beyt muhibbi olduğu anlaşılan şairin *Hilye*'sindeki dilin daha sanatlı oluşu ise eserin Hz. Peygamber'le ilgili olmasından dolayı konunun daha belîğ ifade edilmesine önem verilmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

Eserleri. 1. *Hilye-i Hâkânî*. Hâkânî'nin tanınmasını ve şöhrete ulaşmasını sağlayan eser Türk edebiyatında hilye türünün ilk ve en önemli örneğidir. Hilye kelimesi Hâkânî'den sonra özellikle yalnız Hz. Peygamber'in vücut yapısı ve sıfatları hakkında meydana getirilen eserlerin genel adı olmuştur (bk. HİLYE). *Hilye-i Hâkânî* besmele hakkında bir manzume ile başlar. Şair, "Besmeleyle edelim feth-i kelâm / Feth ola tâ bu muammâ-yı benâm" beytinin ardından gelen yirmi iki beyitte söze besmele ile başlamanın gereğinden ve besmelenin sırlarından bahseder. Sekiz beyitlik bir tevhidden sonra "İzhâr-ı Ma'zeret ve Taleb-i Mağfîret" başlığını taşıyan altı beyitlik bir münâcât ve bir na't yer alır. Klasik tertibe uygun tam bir mesnevi yazma gayreti içinde olduğu görülen Hâkânî "İftitâh-ı Kelâm" başlıklı bölümde eserin konusundan, giriştiği işin zorluğundan söz ederek aczini dile getirir; hemen ardından da hilye yazmak suretiyle salih kullar arasına girip keder ve kaygıdan kurtulmak istediğini söyler. Hâkânî, Hz. Ali'nin rivayet ettiği fakat sahih hadis kaynaklarında rastlanmayan "Hilyemi gö-

ren beni görmüş gibidir. Beni gören insan bana muhabbetle bağlanırsa Allah ona cehennem haram eder; o kişi kabir azabından emin olur, mahşer günü çıplak olarak haşredilmez" meâlindeki hadisi eserin telif sebebi olarak zikreder. Şair bu hadisi on beyitlik bir manzume tercüme ve şerhederek hilye yazmanın, hilyeyi üzerinde bulundurmanın ve hilyeye bakmanın insanlara her iki âlemde kazandıracığı mükâfatları anlatır. Arkasından Sadreddin Konevî'nin hilye hakkındaki sözlerini dokuz beyitlik bir manzume toplar. Bu arada eserini güvenilir hadis râvilerinin rivayetlerinden faydalanarak yazdığını söyler. Hâkânî, daha sonraki bölümlerde Hz. Peygamber'in vücut yapısına ait özellikleri açıklayan beyitlere yer verir. Âyet ve hadisler ışığında yazılan esere özellikle İbn Kesîr'in *Şemâ'lü'r-Resûl*'ü kaynak teşkil etmiştir. Hâkânî "Hâtimetü'l-Kitâb" bölümünün sonundaki, "Olmadan bin yedi târîhi tamâm / Bu risâlemde tamâm oldu kelâm" beytiyle eserini 1007'de (1598-99) tamamladığını belirtir. Yazıldığı dönemden itibaren konusu ve ifadesindeki samimiyeti dolayısıyla özellikle kültürlü çevrelerde büyük ilgi gören ve Süleyman Çelebi'nin *Mevlid*'i gibi sehl-i mümteni örneği bir eser kabul edilen *Hilye-i Hâkânî* aruzun "feilâtün feilâtün feilün" kalıbında, nüshalara göre değişmekle beraber 710 beyti aşan bir mesnevidir. Cevrî, Neşâtî ve Nahîfî, hilyelerinin başında Hâkânî'nin eserinden övgüyle bahsetmiş, onun açtığı yolda yürüdüklerini söyle-

Hilye-i Hâkânî'nin ilk iki sayfası (İstanbul 1264)

mişlerdir. Ziyâ Paşa eseri bir mucize olarak kabul etmiş, Muallim Nâci ise İran şairi Hâkânî-i Şîrvânî'den daha üstün kabul ettiği Hâkânî'yi, "Gelmemiştir sana hâlâ sâni / Ümmetin mefharisin Hâkânî" diyerek yüceltmıştır. *Hilye-i Hâkânî*'nin İstanbul kütüphanelerinde pek çok yazma nüshası bulunmaktadır (TSMK, Revan Köşkü, nr. 80, 829, Emanet Hazinesi, nr. 670, 1144; İÜ Ktp., TY, nr. 136, 279, 7217; Süleymaniye Ktp., Âşir Efendi, nr. 438, Fâtih, nr. 5379). Matbu nüshaları arasında en dikkat çekici olanı, 1264'te (1848) Râcih Efendi tarafından yeniden tertip edilen ta'lik hurufatıyla Tabhâne-i Âmir'e'de yapılmış ilk baskısıdır (diğer baskıları için bk. Özege, II, 577). Kitabın yeni harflerle iki neşri ise Numan Külekçi (Erzurum 1988) ve İskender Pala (İstanbul 1991) tarafından gerçekleştirilmiştir. 2. *Divan*. Daha çok gazellerden oluşan orta hacimdeki eserin başta İstanbul olmak üzere (TSMK, Hazine, nr. 1003; İÜ Ktp., TY, nr. 2843; Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, Manzum, nr. 127) Türkiye kütüphanelerinde çeşitli nüshaları bulunmaktadır. Divandaki 216 gazel akıcılığı ve sade üslûbu ile dikkati çekmektedir. 3. *Miftâhu'l-fütûhât*. Kırk hadis tercümesi olan eser, aruzun "müfteilün müfteilün fâilün" kalıbıyla ve mesnevi şeklinde yazılmış olup türünün başarılı örneklerinden biri sayılmaktadır. 1011'de (1602) başlanıp 1012'de (1603) Hz. Peygamber'in doğum gecesinde tamamlanan bu eser de Sadrazam Cigalazâde Sinan Paşa'ya sunulmuştur. Serbest bir şekilde tercüme ve şerhedilen hadislerle ilgili evliya, enbiya ve ashap menkıbelerinden alınma hikâyelere de yer verilmiştir. Her hadisin tercümesi on, hikâye kısmı ise kırk elli beyit kadardır (geniş bilgi için bk. Karahan, s. 197-203). Oldukça kuvvetli bir nazım tekniğine sahip olan eserde Hâkânî'nin konuya hâkimiyeti farkedilmekte ve müellifin Arap ve Fars edebiyatındaki birçok hadis-i erbaînden haberdar olduğu anlaşılmaktadır. Çeşitli kütüphanelerde yazma nüshaları bulunan eserin (İÜ Ktp., TY, nr. 69, 796, 902, 2174, 2318; TSMK, Emanet Hazinesi, nr. 680; Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr. 387; Necip Paşa Ktp., nr. 137, 138; Atatürk Üniversitesi Ktp., Ağâh Sırrı Levend, nr. 24, 25, 26) "Sergüzeşt-i Sâhib-i Te'lîf" faslında Hâkânî'ye dair bazı bilgilere rastlanmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Hâkânî Mehmed Bey, *Hilye-i Hâkânî*, İstanbul 1264; a.e. (haz. Nihal Eldem, lisans tezi, 1968), İÜ Ed.Fak. Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, Tez, nr. 786; a.e. (haz. Hasan Akdoğan, lisans tezi, 1974), a.y., nr. 1251; a.mlf., *Hadis-i Erbaîn Tercümesi* (haz. Sâdik Tiryâki, lisans tezi, 1977), a.y., nr. 1916; Beyânî, *Tezkire*, İÜ Ktp., TY, nr. 2568; Kafzâde Fâizî, *Zübdetü'l-es'âr*; Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 1877, vr. 143; Riyâzî, *Riyâzû'l-ş-şuarâ*, Nuruosmaniye Ktp., nr. 3724, vr. 61^b; *Keşfü'z-zunûn*, I, 691, 786; Rızâ, *Tezkire*, Süleymaniye Ktp., Âşir Efendi, nr. 243, vr. 56^c; İsmâil Belîğ, *Güldeste-i Riyâz-i İrfân*, TSMK, Hazine, nr. 1281, vr. 292; Ayvansarâyî, *Hadikatü'l-cevâmî*, s. 24; Ziyâ Paşa, *Harâbât*, İstanbul 1291, mukaddime, s. 5; *Sicill-i Osmânî*, II, 264, 377; Muallim Nâci, *Mecmûa-i Muallim*, İstanbul 1309, s. 177; a.mlf., *Osmanlı Şairleri* (haz. Cemal Kurnaz), Ankara 1986, s. 62-75; Fâik Reşad, *Eslâf*, İstanbul 1312, II, 12; Gibb, *HOP*, III, 193-198; *Osmanlı Müellifleri*, II, 163; Şemseddin Kutlu, *Türk Edebiyatında Hilyeler* (lisans tezi, 1941), İÜ Ed.Fak. Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, Tez, nr. 125; TYDK, II, 229-231; Abdülkadir Karahan, *İslâm-Türk Edebiyatında Kurk Hadis*, İstanbul 1954, s. 197-203; Kocatürk, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 384; Banarlı, *RTET*, I, 602-603; Özege, *Katalog*, II, 577; Neclî Pekolcay, *İslâmî Türk Edebiyatı*, İstanbul 1981, s. 278-280; "Hâkaanî", *Büyük Türk Klâsikleri*, IV, 128-132; Numan Külekçi, "Edebiyatımızda Hilye ve Hilye-i Hâkânî", *İslâmî Edebiyat*, sy. 4, İstanbul 1989, s. 40-42; Ali Fuat Bilkan, "Hadis-i Şerifler Işığında Hilye-i Hâkânî", a.e., Dönem: 2, sy. 1 (1989), s. 12-14; Ali Canip Yöntem, "Hakanî Mehmed Bey", *TDED*, II/1-2 (1947), s. 43-46; a.mlf., "Hâkânî", *İA*, V/1, s. 96-97; *Kâmûsü'l-a'lâm*, III, 2012-2013; "Hakanî Mehmed Bey", *TA*, XVIII, 322; Fahir İz, "Khâkânî", *EP* (İng.), IV, 916; "Hakanî Mehmed Beğ", *TDEA*, IV, 21; "Hilye, 'Hilyeler", a.e., IV, 238.

MUSTAFA UZUN

HÂKÂNÎ-i ŞİRVÂNÎ

(خاقانی شروانی)

Efdalüddin Bedil (İbrâhîm) b. Alî
(ö. 595/1199)

İranlı kaside şairi.

520'de (1126) Gence'de doğdu. Bir şairinde, babasının İranlı ünlü şair Senâî'nin yerini tutacağını düşünerek kendisine Bedil adını verdiğini kaydederse de adı bütün tezkirelerde İbrâhîm olarak geçer. Necîbüddin Ali adında dülger bir babanın ve sonradan müslüman olmuş bir annenin oğludur. Orta halli bir ailenin çocuğu olan Hâkânî amcası Kâfiyüddin Ömer b. Osman tarafından himaye edildi. Amcası ona Arapça öğretti ve Arap edebiyatının tanınmış eserlerini okuttu. Eserlerinin muhtevasından dönemindeki geçerli ilimleri bildiği anlaşılan Hâkânî, öğrenimini sürdürdüğü yıllarda Hakâikî mahlası ile gazel ve na'tlar yazmaya baş-

ladı. Hz. Peygamber'in şairi Hassân b. Sâbit'e benzetilerek kendisine amcası tarafından Hassânî'ü-Acem unvanı verildi. Dönemin tanınmış şairlerinden Ebû'l-Alâ-yi Gencevî (Şîrvânî) onu öğrencileri arasına aldı ve kızıyla evlendirdi. Bu olay, daha önce Ebû'l-Alâ'nın kızıyla evlenmek isteyen şair Felekî-yi Şîrvânî ile arasının açılmasına sebep oldu. Bu arada Şîrvanşahlar'dan Ebû'l-Muzaffer Hâkân-ı Ekber, Hâkânî'ye "melikü'ş-şuarâ" ve "nedîmü'ş-şuarâ" unvanlarını tevcih ettiği gibi Hâkânî mahlasını kullanmasına da izin verdi. Bir süre sonra kayınpederiyle arası açıldı. Ebû'l-Alâ damadını mürtedlikle, Hâkânî de onu Haşhaşiler'den olmakla suçladı. Sünnî bir çevrede bu suçlamalara muhatap olmanın etkisi büyüktü. Kayınpederini bu şekilde suçladığı için tenkit edilen Hâkânî, muhtemelen bu tenkit ve dedikodular sebebiyle başka hükümdarların saraylarına intisap yollarını aradı. Esasen Şîrvanşahlar sarayında umduğunu bulamadığından ailesini geçindiremeyecek duruma düşmüş ve babasından yardım istemek zorunda kalmıştı.

Geçimini sağlamak amacıyla kendilerine kasideler takdim edecek yeni muhit arayan Hâkânî, ilk olarak Halhal ve Azerbaycan Hükümdarı Abdurrahman b. Togayürek'in oğlu Rükneddin Muhammed için bir kaside yazdıysa da umduğunu bulamadı. Hârizmşahlar'dan Atsız b. Muhammed'e yazdığı kaside Atsız'ın münşisi Reşidüddin Vatvât tarafından beğenildi ve durum Hâkânî'ye bildirildi. Vatvât vârisiyle Hârizmşah'ın kendisine bir görev vermesini bekleyen Hâkânî umduğunu elde edemeyince Vatvât'a bir hicviye yazdı. Ancak daha sonra bu hicviyeden ötürü pişmanlık duyup Vatvât ile arasını düzeltmeye çalıştı. Bu sırada amcası Kâfiyüddin Ömer'in ölümü (545/1150) ve etrafındakilerin kötü davranışları onu dünyadan ve insanlardan soğuttu. Toplumdan uzaklaşmayı ve inzivaya çekilmeyi çok istediği halde ömrünün sonuna kadar bunu gerçekleştirmedi.

Hâkânî, Selçuklu Sultanı Sencer'le ilişkisi kurmak amacıyla Rey'e gitti. Ancak orada iken Oğuzlar'ın Sencer'i esir ettiğini öğrenince Şîrvan'a döndü. İlk kasidesini yazdığı Hâkân-ı Ekber Minüçîhr'e iki kaside takdim ettiyse de kabul görmedi. Bunun üzerine 551-552'de (1156-1157) hacca gitmek için Şîrvan'dan ayrıldı. Hac dönüşü bir süre İsfahan ve Bağdat'ta kaldı. İsfahan'da Mücîrüddin-i Beylekânî'nin bu şehri hicveden ve kendisine at-